

УДК 338.48-6:2(091)

Ю.І. Марційчук

ЗМІНИ СМИСЛОВИХ АКЦЕНТІВ У ВІЗУАЛІЗАЦІЇ ОБРАЗУ Т.Г. ШЕВЧЕНКА

Уявлення про кожну видатну особистість формуються відповідно до культурно-історичної традиції. Йдеться про те, що ім'я певної історичної особи викликає асоціації з тими подіями, суспільними цінностями, науково означеними поняттями, які належать до часу її діянь. Однак з появою нових критичних і наукових розглядів спостерігаються трансформації стосовно ролі й місця видатної постаті в культурі. Це характерно, наприклад, для однієї із значних фігур у національній культурі – Т. Шевченка. Неоднозначність у трактуванні призводить до того, що Шевченкові відповідає декілька відмінних постатей, кожну з яких відстоює певне коло інтерпретаторів із власним варіантом його біографії.

Виявити переосмислення ролі й місця Т. Шевченка можна, наприклад, на основі вивчення візуальних репрезентацій його образу. Перше, що спадає на думку під час такої поставки проблеми – її масштабність, адже йдеться про різні інтерпретації його особистості, втілені в живописних творах, поставлені на сценах театрів, представлені в кіно- і телепроектах.

Метою ж нашої роботи є виявлення змін в уявленнях про постать Шевченка й специфіки їх матеріалізації в українських телепроектах періоду державної незалежності країни. При цьому особлива увага приділена врахуванню культурних контекстів й розумінню атмосфери в суспільстві, що впливають на можливості створення певного візуального тексту, його трансляцію, сприйняття.

Загалом практика створення біографічних телепрограм спрямована на те, щоб «оживити» образ великого попередника. Розуміння проблеми візуалізації образу конкретної особистості навряд чи можливо без урахування в діалектичній єдності об'єктивно-зображуваного й суб'єктивно-виразного. Так, факт існування зображення відповідає лише за певну міру візуальної достовірності образу, тоді як його змістовну виразність втілює автор. У цій практиці значне місце відводиться представникам творчої групи, котрі актуалізують певну грань особистісного буття, надають певний відтінок його портрету. Через що людина відтворюється не в усіх проявах своєї особистості, а тільки в деяких, вибраних, визначених аспектах.

З початку 2000-х актуалізуються телевізійні проекти, в яких головною метою є перегляд існуючих традиційних поглядів на вже створені образи Шевченка. Нове авторське бачення біографії Шевченка з'явилося на екранах каналу «1+1» у 2001 р., втілене у телевізійній програмі «Мій Шевченко» за сценарієм Ю. Макарова, О. Роднянського, О. Чекан. Творча група позиціонує власну програму як документальну. Для реалізації цього задуму здійснено кілька дослідницьких експедицій. Проведена робота з'являється у вигляді корелятивних потоків візуальної інформації. Так, перед глядачем постає телевізійна візуалізація додатних до реального показу місць із коментаріями провідника-ведучого життєвими дорогами Шевченка, або ж статичних даних (документи, фотографії, малюнки), чи динамічних ілюстрацій (фрагменти з таких документальних фільмів, як «Тарас Шевченко» режисера І. Савченка та «Тарас Шевченко. Заповіт» – С. Клименка). Сама назва проекту репрезентувала концептуальну відмінність від попередніх версій візуалізації. Те, що у титрах заявлено «Мій Шевченко» як «спецпроект Ю. Макарова» дає зрозуміти, що перед нами суб'єктивне бачення образу. Поглянути на змістовне наповнення образу можна з іншого боку, коли розглядати найменування «Мій Шевченко» як апеляцію до глядача й створення поля для комунікацій і дискусій. З цього й починає вибудовувати візуальну оповідь Ю. Макаров, коли пригадує випадок як голова української громади м. Санкт-Петербургу Т. Лебединська в одному з прохань щодо пам'яткознавчої діяльності вживає

вислів «мій прадід Тарас Шевченко». І далі ведучий підводить до розуміння про спорідненість поета з кожним українцем, котрий міг так само сказати. Така концептуальна зав'язка стала поштовхом до того, щоб відкрити Шевченка для себе й у такому обліку, який саме тобі імponує.

На відміну від звичної ситуації, коли робота над візуальними практиками завершується до відзначення ювілею з дня народження Т. Шевченка, роковин з дня його смерті та річниць з дня його перепоховання й приурочена цим пам'ятним датам, нове відкриття образу сталося під час святкування десятиріччя державної незалежності України. Репрезентація телепродукту саме в цей період впливала на тлумачення образу поета, що відрізнялося від закладених авторських змістів. Суперечливість виявлялася у двовимірному трактуванні постаті Шевченка. З одного боку, відтвореному образу поета приписували характеристики, які засвідчували його причетність до свята Незалежності. Зокрема, Т. Лебединська підкреслює, що постать Шевченка стоїть біля витоків незалежності, оскільки поет ставив за мету стверджувати свободу й самобутність українського народу [12]. Типовою в цьому сенсі є позиція голови громади українців Вільнюса Н. Шертвітене, на думку якого, образ Шевченка – консолідуюча сила, покликана об'єднати всіх українців незалежно від їхнього місця народження та державної приналежності [12]. Однак означені коментарі фахівців після перегляду фільму все ж суперечать концепції фільму, оскільки остання не була сконцентрованою на виявленні причетності Шевченка до історії становлення Української держави. Скоріше йдеться про візуальне осучаснення образу Шевченка, яке постулювали автори проекту. За словами журналіста Ю. Макарова, з'явилася ідея сконструювати такого Шевченка, котрий міг бути вмонтований у нові культурні реалії. Навіть досягти такого ефекту, коли емблематична для нації фігура, стає модною [3; 5]. Відповідно, акценти зміщуються від вже типових іпостасей Шевченка як літератора, громадського й національного діяча до помітної особи й яскравого учасника петербурзького інтелігентського товариства. Щодо такого образу Ю. Макаров відзначає: «...ми спробували ввести академізованого героя в сучасні контексти... Адже він був дуже живою й привабливою, неймовірно світською людиною, у Санкт-Петербурзі зажив слави справжньої зірки» [9]. Таким чином, Шевченко постає не провінційною людиною, скоріше навпаки – він вільно почувався у вищому петербурзькому світі, беручи участь у літературних читаннях з публічними виступами. Тяжіння Т. Григоровича до столичного життя, на думку авторів проекту, пов'язано з тим, що саме там було все необхідне для його творчої активності. Отже, перед глядачами постає «історія успіху» як зазначає в критичному огляді С. Черненко [12]. Оскільки всесвітнє визнання отримав звичайний хлопець-кріпак. Автори проекту критикують образ Шевченка-страждальця (який став канонічним і є лише одним із можливих його облич, до створення якого доклали зусиль сам художник) у зв'язку з тим, що останній впливає й на позиціонування українців як жертв історії.

Окремо проаналізувати слід те, що творці фільму звертають увагу на само проектування Шевченком свого образу. Таку ідейну спрямованість телепрограми фіксує критик С. Тримбач: «Автори поступово занурюють нас у творчу кухню виробництва образу» [11]. Ця тема принципово відрізняється від типових розвідок про облік поета, відтворений в автопортретах та визначення його динаміки. Завдяки пошукам і припущенням знімальної групи у фільмі з'являється версія щодо чіткого програмування власного образу Шевченком. Візуальне підтвердження якій автори знаходять у першому виданні «Кобзаря». Головним атрибутом цього видання став фронтиспіс книги із зображенням кобзаря і хлопчика-поводиря, виконаного В. Штернбергом. У книзі, де зазвичай читач знайомиться з портретом поета, у даному випадку відображений узагальнений образ кобзаря. Саме з цього моменту автори фільму ведуть відлік творчого проекту Шевченка щодо формування власного іміджу, стверджуючи, що на останніх автопортретах, фотографіях облік Шевченка наближається до образу народних співців. У фільмі автори підводять до того, що Т. Григорович відмовляється від мистецької кар'єри й пов'язаного з нею успіху, заради поетичної творчості, яка вносить

корективи в його біографію. Шевченко приймає нову соціальну роль – стає уособленням національного духу, через що трансформується і його цілісний образ, основою якого стає демонстрація національного коріння, незалежності від офіціозу. Означені паралелі не стали основними, оскільки пріоритетною була ідея показати фігуру молодого Шевченка, що опинився в петербурзькому колі романтиків, і «став в буквальному сенсі художником свого життя – своєї біографії і свого обліку» [3; 6]. Сутність цього відкриття, на думку Ю. Макарова, в наступному: «...особистість художника стає такою ж точкою докладання креативних сил, як і сама творчість» [3; 5]. У такому контексті сприйняття основних творчих ідей публікою залежало від вдалого втілення необхідного образу, від того, якою мірою він був артистично переконливим. Звідси – й образ Шевченка розглядається як творчий проект. Зокрема Макаров, характеризує Т. Григоровича як модну, екстравагантну, аристократичну постать, котрий міг навіть епатувати своєю поведінкою.

Вихід проекту отримав суспільний резонанс при чому як у межах України, так і за кордоном. Цікаво поглянути на міркування молоді, якій більшою мірою направлявся основний меседж фільму – пропагування образу Шевченка як зразку успішності. Узагальнено у ряді тез можна викласти основні роздуми студентів Закарпатського національного університету після перегляду. По-перше, відзначається новизна у трактуванні постаті Шевченка без стереотипних і банальних відомостей. Наступне положення витікає з попереднього – суттєвим стає переорієнтування уявлень студентства в інтерпретаціях біографії Шевченка: відхід від наповнення її страждальницькими сторінками з відповідним ідеалізованим образом (сформованого за період шкільного навчання) й прийняття її сучасної версії, згідно з якою життя поета проходило цікаво, бо ж Тарас Григорович перетворюється в світську людину з притаманною поетичною душею й земними бажаннями [5]. У незвичному ракурсі постає постать Шевченка для дванадцятирічної школярки, котра звернула увагу на елементи фільму, пов'язані з характеристиками поета-гедоніста, який полюбляв пити ром, курив сигари та носив єнотову шубу [6]. Визначаючи якою мірою вдалося донести до молоді основне прагнення авторів проекту «Мій Шевченко», лише відзначимо, що навіть такий виокремлений блок відгуків засвідчує схильність до діалогу та артикулювання власних поглядів щодо постаті Шевченка або ж її переосмислення завдяки телевізійній візуалізації. Окрім цього високу оцінку отримав проект від фахівців, тому його виділяли з поміж інших екранних коментарів до життя й творчості Тараса Григоровича. Після прем'єри фільму «Мій Шевченко» в Національному культурному центрі України в Москві його назвали «візитівкою України» [7]. Через це творча група запрошувалася на урочисті заходи, присвячені Дням України в Росії, Казахстані, Білорусії, де стрічка ставала прологом під час їх проведення. Проте питання про те, наскільки в ньому превалюють елементи українськості є досить дискусійним. В одному з пасажів Ю. Макарова простежується ця невідповідність. Так, за його словами, проект мав би «донести до свідомості сучасного вестернізованого українця, що Шевченко був абсолютно кльовою, сучасною постаттю, і якщо з фільму це впливає, значить мені щось вдалося» [13]. Означена мистецька рефлексія, в якій фігурує Тарас Григорович в такому обліку, демонструє ще одну інтерпретацію місця й ролі поета в нашій культурі. Ми ж меншою мірою розцінюємо істинність такого тлумачення, важливим є факт її існування та суспільного резонансу, небайдужості.

Щодо громадського й наукового розголосу, то ще більшою мірою актуалізується ця тенденція у проекті «Великі українці», який виходив в сезоні 2007-2008 рр. на телеканалі «Інтер». Передусім для розуміння в чому специфіка українського формату проекту, від запозиченої у Великобританії ідеї, спробуємо окреслити його концепцію. Незважаючи на те, що на веб-сторінці «Великі українці» [8] створений підрозділ для користувачів, де б можна було легко почерпнути інформацію про ідейно-тематичний зміст телепроекту, однак відразу осягнути сутність не вдається через розмитість формулювань. Починається розбір концепції з наступного положення: «Великі Українці» – принципово новий для українського телебачення проект, що поєднує у собі ток-шоу з інтерактивним опитуванням телеглядачів, а

в міжпрограмний період – усіх громадян України щодо місця й ролі видатних державних і політичних діячів, військових, художників, учених, спортсменів, релігійних діячів тощо у національній і світовій історії» [8]. При цьому якщо припустити, що ідейний задум цього проекту полягає в консолідації українців навколо однієї проблеми – вибору найвидатніших її діячів, то незрозумілим стає послідовність формулювань, оскільки на першому місці стоїть об'єднання певних технологій для реалізації проекту (тобто по суті визначення форми проекту). Під ознайомлення з метою проекту виявляємо певну невідповідність її з концепцією. Для кращого розуміння процитуємо: «В Україні програма має стати резонансною подією загальнонаціонального масштабу і спричинить чимало гострих дискусій з приводу того, кого саме слід вважати «великим українцем» та й українцями взагалі» [8]. Так, основний акцент у меті проекту поставлено на суспільний резонанс і, відповідно, комерційний успіх, а інший пріоритет пов'язаний із загостренням суперечок навколо видатних імен, що призведе до розподілу думок, розмежування на противагу консолідації, закладеної в сутність основної концепції.

Незважаючи на те, що в програмі «Великі українці» образу Шевченка не відведена першість (адже поряд із ним візуально представлені й інші видатні особистості). Однак візуалізація його портрету присутня й володіє певною специфікою. Як і в попередній телевізійній версії, фігура Шевченка розкривається за допомогою розмірковувань, однак не лише ведучого, але «адвоката кандидата» Б. Ступки, який обґрунтовує велич свого героя. При цьому вибір ведучого можна сказати дещо тенденційний, оскільки участь Ступки у процесі візуалізації фігури Тараса Григоровича є вже традиційною; згадаймо навчально-просвітницький фільм «Тарас Шевченко. Заповіт» режисера С. Клименка.

За словами сценариста І. Балицької, творча група намагалася відійти від стандартного трактування Шевченка-ікони і акцентувати на людських якостях Шевченка (як сильних, так і слабких сторонах його особистості) [8]. Після перегляду документального фільму очевидною стає невідповідність авторської стратегії та тих змістів, які насправді презентовані. Зокрема, це стосується відходу від розповіді про культ Шевченка, коли кожна влада вважає його своїм. На наш погляд, фільм бере початок із цієї проблематики й до неї ж повертається. Мова йде про те, що візуальна оповідь розпочинається із ствердження, що «образ Шевченка в усі часи й формації актуальний... до нього можна звертатися постійно». Такий пролог апелює до глядача й поглинає його розмірковуваннями над тим, яких же «відтінків» набуває образ Шевченка і в якому середовищі, що все таки не втрачає своєї актуальності. Проте більшою мірою культурно-політичний контекст відслідковуємо наприкінці фільму. Так, наприклад, поєднання візуального ряду, в якому демонструються фрагменти з політичних маніфестацій, акцій, пов'язаних з фігурою Шевченка у різних варіаціях, і вербального коментарю про те, що поет є «універсальним» і «жодна влада не дуже його сприймала». У цьому є доля правди, оскільки в окремі історико-культурні періоди з постаттю Тараса Григоровича пов'язані певні наперед визначені образи поглядів, ідеологем, тому питання про його пізнання не ставилося. Особливою мірою простежується політичний контекст в останніх словах Б. Ступки, коли ведучий пригадує ситуацію, пов'язану з Шевченковими словами про те, що він спуститься вниз й наведе порядок (йшлося про порядок у власній майстерні). Люди ж надали цим словам іншого змістовного наповнення, точніше кажучи, Тарас Григорович наведе лад в Україні. Невипадково проект, його складові й результати позиціонували як «фотографію нинішнього стану суспільства» [8]. Йдеться про те, що портрет Шевченка вибудовується як сила порятунку в ситуації розколу українців через загострене протистояння політичних сил.

Ще до початку реалізації української версії програми, спираючись на знання про втілений у 2002 р. проект «Великі Британці» (Great Britons), присвячений визначенню видатних особистостей в історії Великобританії, актуалізуються інтерв'ю, в яких в українських представників наукового, журналістського, політичного середовищ дізнаються про їхні пріоритети у виборі великих постатей-українців. Серед різної кількості імен та їх

ієрархічної значимості, у кожному випадку з'являється ім'я Т. Шевченка [4].

З початку реалізації проекту «Великі українці» збільшилася актуальність прогнозування переможця. Перші припущення виникли у межах творчої групи, які передбачали, що до десятки великих українців обов'язково увійдуть Шевченко й Хмельницький, через що заздалегідь, не очікуючи громадського визначення, підбирали адвокатів цих героїв для майбутніх фільмів [1]. У цей період констатують достатньо велику кількість відгуків представників наукового, політичного, журналістського кіл, які теж прогнозували однозначну перемогу Т. Шевченку ще до оголошення результатів голосування за найвеличнішу особистість. Так, один з експертів «Телекритики» А. Кокотюха обґрунтовував саме такий вибір українців через те, що його ім'я досить часто апелює до українця, зокрема й візуально (на грошових банкнотах). Окрім цього спрацює ще загальноприйнятність Шевченка. Щодо цього критик відзначає: «Бо і російськомовні, й україномовні українці не заперечуватимуть проти Шевченка і вже змирилися та зжилися з ним. Це звичніше і спокійніше, ніж віддавати голоси за Ярослава Мудрого, чия мовна політика під питанням...» [10]. Парадоксально неправим (оскільки перемога дісталася не Шевченку) і правим (в тому, що віднайшов опонента, який і отримав першість) був експерт «Телекритики». Адже згідно з результатами загальнонародного голосування найвеличнішим українцем усіх часів став князь київський Ярослав Мудрий. Не торкаючись суто політичних аспектів дискусії (щодо фальсифікації даних), яка виникла після оголошення переможця проекту, все ж маємо привернути увагу до моментів суспільної реакції стосовно спростування стереотипного погляду про першість образу Шевченка. Очікування академіка М. Жулинського до завершення проекту зводилися до того, що на перше місце обов'язково вийде Т. Шевченко [2]. Аналогічних результатів очікував перший президент України Л. Кравчук, однак додав наступне зауваження: «Я думаю, що Шевченко – це український народ. Мені прикро, що завдяки політизації сучасного життя люди так не вважають» [10]. Аналізуючи такі трансформації Є. Кононенко пише: «Щодо проукраїнських символів, то тут певне, відбуваються зміни у тому-таки колективному несвідомому України. Якби всі свідомі українці, які вирішили підтримати «Великих українців», кинулися масово голосувати за очікуваного і прогнозованого Т. Шевченка, який завжди виручав українців, певне, не було б потреб зорганізувати фальсифікації» [10]. Очікування творців програми про те, що ідентифікація українця номер один стане проекцією самоідентифікації, тобто того, чим сьогодні живе суспільство та якою вбачають українці свою країну, не підтвердилися. На відміну від цього твердження, С. Грабовський вважає, що проект більшою мірою здатен «віддалити країну від об'єктивного знання про саму себе» [10]. Більшість дослідників нереалізованість ідеї саморефлексії пов'язують із залежністю від культурно-політичного контексту у процесі творення візуального тексту та реалізацію його задумів. Оскільки фальсифікації виявилися навколо двох постатей: С. Бандери, якого ніби підтримував «помаранчевий Захід», та Я. Мудрим, за якого вболівала «біло-синій Схід» (згідно з геральдиком останніх президентських виборів) [10]. Відповідно, очевидним стає, що це зовсім не консолідуючий проект. Ось як пишуть критики М. Барановська та Н. Лігачова: «Практично глядачів навмисно поляризували навколо «своїх» і «не своїх» героїв, а не сприяли примиренню людей різних ідеологічних і світоглядних позицій з різними «великими українцями» з точки зору їхнього вкладу в єдину державу Україну» [1].

Підсумовуючи, відзначимо, що не вдалося реалізувати основне ідейно-тематичне спрямування проекту: об'єднання українців навколо спільних цінностей та ознайомлення їх із власною історією і тенденціями її розвитку на сучасному етапі. І навіть, якщо однозначно зробити висновки про те, чи дійсно змінилися стереотипні уявлення українців стосовно пріоритетного значення Шевченка в історії української культури неможливо, то протистояння історичних персонажів підкреслює відсутність національної єдності та неспроможність українців впливати на такі культурно-медійні проекти. Однак не беручи до уваги це рейтингове безладдя, можемо констатувати, що значення літературно-центричного

стереотипу національної культури не зменшується, про що свідчить наявність серед десятки візуалізованих портретів, окрім Т. Шевченка, ще й Г. Сковороди, Лесі Українки, І. Франка.

Таким чином, окресливши концепції візуалізації образу Шевченка у телевізійних проектах, розуміємо, що в кожному варіанті з'являється модель видатної особистості з неоднозначним трактуванням її ролі й місця в культурі. У першому варіанті сконструйований модерний образ Тараса Григоровича з'являється в контексті перебудови традиційних уявлень про нього. Проте питання про прийнятність і коректність застосування осучаснених характеристик до його образу є досить дискусійними. Це свого роду провокаційне трактування, що їх у більшості випадків пропонують творчі групи, на відміну від тих, які регламентовані в адміністративному середовищі. Окрім цього, необхідність постійного звернення до постаті Шевченка продиктована суспільними очікуваннями, як це простежується у другому телевізійному проекті. Відповідно до концепції проекту, покликаної об'єднати українців, сформований і представлений у візуальній оповіді консолідує образ Тараса Григоровича. Однак в результаті реалізації проекту виявилось, що це скоріше згуртування навколо дискусійних питань телепередачі, обумовлених культурно-політичним контекстом її створення, аніж єдність у визначенні національного пантеону видатних осіб.

Список використаної літератури

1. *Барановская М.* Логика производства проекта «Великие украинцы» : рейтинг vs смысл / М. Барановская, Н. Лигачева // Телекритика. – 20.05.2008. – Режим доступа: <http://www.telekritika.ua>
2. *Гамаш Д.* Чому Ярослава Мудрого проголосили найбільшим українцем / Д. Гамаш, О. Гунько // Газета по-українськи. – 20.05.2008. – № 611. – Режим доступа: <http://gazeta.ua>
3. *Макаров Ю.* Денди, плейбой и эксплорер Тарас Шевченко / Ю. Макаров // Академія. – 2002. – № 2. – С. 4–8.
4. *Мельник Н.* Ким варто пишатися? / Н. Мельник // День. – 2003. – № 144. – Режим доступа: <http://www.day.kiev.ua>
5. *Мій Шевченко?* Мій Шевченко... Мій Шевченко! – Режим доступа: <http://mediazakarp.at.ua>
6. *Мозгова О.* «Не знала, що Шевченко пив ром» – тернополяни про фільм «Мій Шевченко» / О. Мозгова // Тернопільська Липа. – 11 березня 2013. – Режим доступа: <http://lyra.com.ua>
7. *Никифорова А.* Украинцы идут! / А. Никифорова. – День. – 2001. – № 185. – <http://www.day.kiev.ua>
8. *Сайт проекту «Великі українці».* – Режим доступа: <http://greatukrainians.com.ua>
9. *Соболевская А.* Нехрестоматийный Шевченко / А. Соболевская // Зеркало недели. Украина. – 7-16 марта 2001. – № 10. – Режим доступа: <http://gazeta.zn.ua>
10. *Телепроект «Великі українці» та його реценція в українському суспільстві :* матеріали круглого столу / упоряд., кер. проекту О. А. Гриценко. – К., 2008. – Режим доступа: <http://culturalstudies.in.ua>
11. *Тримбач С.* «Шевченко». Проект Т. Шевченка / С. Тримбач // День. – 2002. – № 224. – Режим доступа: <http://www.day.kiev.ua>
12. *Черненко С.* Тарас Шевченко : Історія успіху / С. Черненко // День. – 2001. – № 155. – <http://www.day.kiev.ua>
13. *Цакаров Ю.* Пряма мова / Ю. Цакаров // Поступ. – 14-20 березня 2002. – № 36 (893). – Режим доступа: <http://postup.brama.com>

Резюме

Розглядаються зміни у візуальній репрезентації образу Т. Шевченка на прикладі українських телепроектів доби державної незалежності. Акцентовано увагу на

концептуальних засадах та контекстуальних умовах візуалізації.

Ключові слова: образ, Т. Г. Шевченко, візуалізація, українські біографічні телепроекти, культурний контекст.

Summary

Martsiychuk U. Changes of semantic accents in visualization of the image of T. G. Shevchenko

The article is devoted the changes in the visual representation of the image of T. G. Shevchenko on the example of teleprocess of independent Ukraine's period. An accent is done on conceptual frameworks and contextual conditions of visualization.

Key words: image, T. G. Shevchenko, visualization, Ukrainian biographical television projects, cultural context.

Аннотация

Рассматриваются изменения в визуальной репрезентации образа Т. Шевченко на примере современных украинских телепроектов. Акцентируется внимание на концептуальных принципах и контекстуальных условиях визуализации.

Ключевые слова: образ, Т. Г. Шевченко, визуализация, украинские биографические телепроекты, культурный контекст.

Надійшла до редакції 30.10.2013 р.